

טיבלים

חייית מחול דחוסה

חפגשי כוריאוגרפיה בינלאומיים של סיינ סנט דניס

רחל בילסקי-כהן

"מפגשי כוריאוגרפיה בינלאומיים של סיינ סנט דניס" [Rencontres Choregraphiques Internationales de Seine-Saint-Denis] הוא פרויקט משותף לעיר בנוילה [Bagnole] ולמועצה של Seine-Saint-Denis, הנתמך על ידי גופים ממשלתיים ואזורים, ומתקיים מדי שנתיים בבנוילה ובעיירות אחדות בפרוורי פריז. בעבר ניהלה אותו לורנה ניקלס [Lorrina Niclas], והשנה מנהלת אותו אניטה מתי [Anita Mathieu], שהכניסה בו מספר שינויים משמעותיים. אם בעבר היה הפרויקט תחרותי ונשא פרסים, הרי שעכשיו עצם הבחירה להשתתף בו, התמיכה בהפקה (בחלק מהמקרים מימון מלא), הפרסום והעזרה בהפצה אחרי האירוע - משמשים פרס ותמריץ. לרשותה של ניקלס עמדו ועדת שופטים וועדה מייעצת. למתו אין ועדה ואין יועצים. היא לבדה רואה ובוחרת. אם בעבר ניתנה במה גם לאמנים שכבר התבססו והתפרסמו, ואילו עכשיו כל היוצרים השתייכו לדור הצעיר. בעבר התקיימו כל המופעים במקום אחד, והשנה פוזרו המופעים בשמונה ערים בפאתי פריז. הפיזור היה מסורבל, הקשה על קהל הצופים, ובוודאי גם על המארגנים. בנוסף, הוא לא אפשר יצירת אורה פסטיבלית זורמת.

מה שפגם בבינלאומיות של הפסטיבל היתה ההגמוניה של להקות צרפתיות. מתוך 27 להקות-יוצרים-עבודות 11 היו מצרפת, 8 מארצות אירופאיות ורק 8 הגיעו מחוץ לאירופה. בנוסף לכך, רוב הפרסומים והחומר הכתוב היו בשפה הצרפתית, ורק מיעוטם באנגלית, מה שפגם גם כן בבינלאומיותו של הפרויקט.

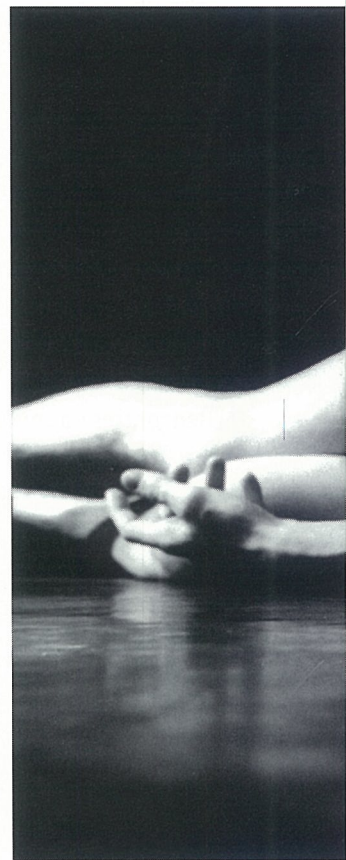
בשבעת ימי הפסטיבל ראיתי 21 עבודות מתוך כלל העבודות שהועלו ב'מפגשים'. התוכנית המגוונת, יותר מששיקפה רב-תרבותיות, שיקפה את השוני ואת חותם האינדיווידואליות של היוצרים השונים. ניתן בכל זאת לזהות קבוצות של עבודות, שלהן מכנה משותף מבחינת האמירה האמנותית והתכנים.

1. עבודות שעניינן האלימות והניכור בחברה, וביחסים בין בני אדם.

בנושא זה אין חידוש, שהרי ידוע שהוא עומד על סדר היום של המחול העכשווי, לפחות מאז החלו לעסוק בו פינה באוש ועמיתיה. אבל, נדמה, שבעבודות שהועלו ב'מפגשים', האלימות והניכור היו בוטים יותר וגם ישירים וריאליסטיים. בחלק מהעבודות הגיעו סצנות האלימות וההתעללויות, שהתארכו עד מאוד, לכדי עוצמות מצמררות. נדהמתי אף להיווכח שבעבודות שראיתי כמעט ולא מצאתי רגעים של חוס, אהבה ורכות. אמנם עולמנו העירוני מנוכר ואלים, אבל בכל זאת יש בו, ובחיי רוב האנשים, גם אים של חוס אנושי, חמלה, וקשר עם הזולת. בשיחה עם מתו, שאמרה שכך כנראה הצעירים תופסים וחווים את העולם. נדמה היה לי שהיא אינה מודעת כלל לתופעה העצובה הגורפת הזאת.

2. עבודות רבות היו ב'סגנון הג'ינס', כפי שאני מכנה אותו, כלומר,

הרקדנים לבושים בתלבושת יוניסקס של מכנסי ג'ינס וחולצות T. אבל זהו לא רק סימן היכר חיצוני, אלא גם סימן תרבותי עמוס במשמעויות אישיות-חברתיות-פוליטיות. האנשים על הבמה כאילו אומרים לצופה: "אנחנו לא דמויות בדיוניות. אנחנו אמיתיים, אנחנו אמנם על הבמה, אך אנחנו שייכים לחיים האמיתיים". כמובן שאמירה זאת מעוגנת היטב בשיח הפוסט-מודרני על היחס שבין האמנות לחיים. בעבודות אלה התפאורה אינה משמשת ליצירת אשליה. לעיתים אין תפאורה

כלל, או שהתפאורה היא של חדר מגורים ריאליסטי, או גינה אמיתית. האנשים על הבמה מרבים להשמיע אמירות פוליטיות בלשון יומיומית בוטה ומחוספסת, ללמדך שהמחול צריך לשקף את החיים האמיתיים. אבל כאן נוצר פרדוקס מרתק: ברגע שאנשי ה'גינס' מתחילים לרקוד ולהתנועע נוצרת אשליה, בשל היכולות הכמעט על-אנושיות שלהם. הוירטואוזיות, הסיבולת, הגמישות ומורכבות המהלכים התנועתיים שלהם, כל אלה מעידים שהם בהחלט לא 'כל אדם', אלא אמני תנועה. 'סגנון הגינס', לבד מהיותו אלים ודחוס, הוא לרוב ארוטי, ומפגין מיניות גלויה במגוון הרכבים: בינו לבינה, בינו ובינה לבינה.

3. העדר ניב תנועתי מובהק של

כוריאוגרפים רבים, ובמיוחד נושאי 'סגנון הגינס'. לאמור - לא נוצר מבחר תנועות ברור, 'כתב יד' אישי. התנועה היתה סתמית, וכבר ראינו כדוגמתה למכביר: הרמות, נפילות, סיבובים, קפיצות, דחיפות, נענועי

דיסקו... תופעה זאת יצרה דמיון רב בין רבות מן העבודות.

- 4. העיסוק בגוף האנושי** העלה שאלות כמו: איך מוצג הגוף? איך הוא נתפס? איזה ידע, אסוציאציות וציפיות קודמות יש לצופה וליוצר על אודות הגוף? ומה היה הניסיון הכוריאוגרפי שעשו בו שימוש, על מנת לקעקע ולהזים כל זאת? בהקשר זה יש לבחון את חמש העבודות בעירום מלא או חלקי, שבהן גם האור והתאורה שימשו כאמצעים כוריאוגרפיים. כשהואר הגוף האנושי מזויות שונות ובעוצמות אור שונות, לעיתים כולו ולרגעים רק חלק זה או אחר, הוא הוצא או הוסט מהקשרו הידוע והמקובל. בעבודות אלה שימשו הגוף והאור גם כמושאים לאמירות ולניסיונות באסתטיקה חזותית, כשבחלק מן העבודות שולבו הקרנות על מסכי וידאו, של הגוף או של חלקים ממנו. בלט כאן העדרה של ארוטיות כלשהי. גם העבודות ה"לבושות" עשו שימוש מקורי, עשיר ומעניין, בתאורה, בקרני לייזר ובאמצעים אופטיים חדשניים של הבזקי אור, אלומות אור ממוקדות, צללים וכיו"ב.
- 5. עבודות רבות הסתמכו על מוסיקה אלקטרונית**, רועשת וצורמנית. בעבודות רבות יש ציטוטים, לעניין ושלא לעניין, של קטעים קלאסיים מפורסמים, המשולבים עם מוסיקת טכנו רועשת.
- 6. רוב הרקדנים מפגינים יכולת ריקודית מצוינת**, והם בעלי ביצועים מפליאים מבחינה טכנית (דבר שבימינו כמעט מיותר לציין).

הרמה והאיכות של העבודות היו בעיני מאוד לא אחידות. העבודה שהרשימה אותי ביותר חרגה מן המכנה המשותף של מחול עכשווי. "Vivre" ["לחיות"] נוצרה על ידי דוראן בונדזימבו [Durand Boundzimbou], כוריאוגרף ורקדן שחור מקונגו ברזוויל. D.B. הוא איש תמיר ודק גזרה, שקומתו מתנשאת באצילות, ומכנסיו המבהיקים

בלובנם מבליטים את גופו השחום. הריקוד שלו הוא במקורו שבטי אפריקאי - פולחן ותפילה, תנועות בעלי חיים, ריקודי מלחמה וניצחון - והוא מבוצע לצלילי שיר דת מסורתי יפהפה אותו שרה זמרת עממית. את המרכיבים המסורתיים האלה D.B. מזכך ומסגן, ומעשיר בתנועות אישיות אקספרסיביות משלו. התוצאה היא ריקוד מורכב, בנוי להפליא, מרתק ומכשף.

"Mode Oscillation Over Drive" היא עבודה רב-תחומית של שלושה אמנים, כולם מצרפת: הכוריאוגרפית והרקדנית לאורה בוניקל [Laure Bonicel], המוסיקאי ז'רומ נוקס [Gerome Nox] שיצר מוסיקה אלקטרונית, ואמנית הוידאו ססיל באביול [Cecile Babirole] שיצרה דימויים במערכת ממוחשבת. בעבודה צופים בחדר אינטימי וחשוך, כשהקהל יושב על הרצפה לאורך שלושה קירות, והקיר הרביעי משמש כקיר הוידאו. כשרון האלתור מהותי בעבודה זאת, מעצם היותה עבודה אינטראקטיבית. שלושת האמנים עיבדו יחד תוכנית כללית של מהלך העבודה, אך כל אחד מהם מאתגר ומגיב בזמן אמת, על מה שיוצרים שני האחרים. הדימויים שיצרה אמנית הוידאו הם לפעמים

רחל בילסקי-נהן - יועצת מחול לפסטיבל ישראל, מרצה במכון כרם, באקדמיה לאמנות העיצוב בצלאל, מכון ון ליר, אמנות לעם ומכון גתה. למדה במרכז לאבאן לאמנות התנועה באנגליה.

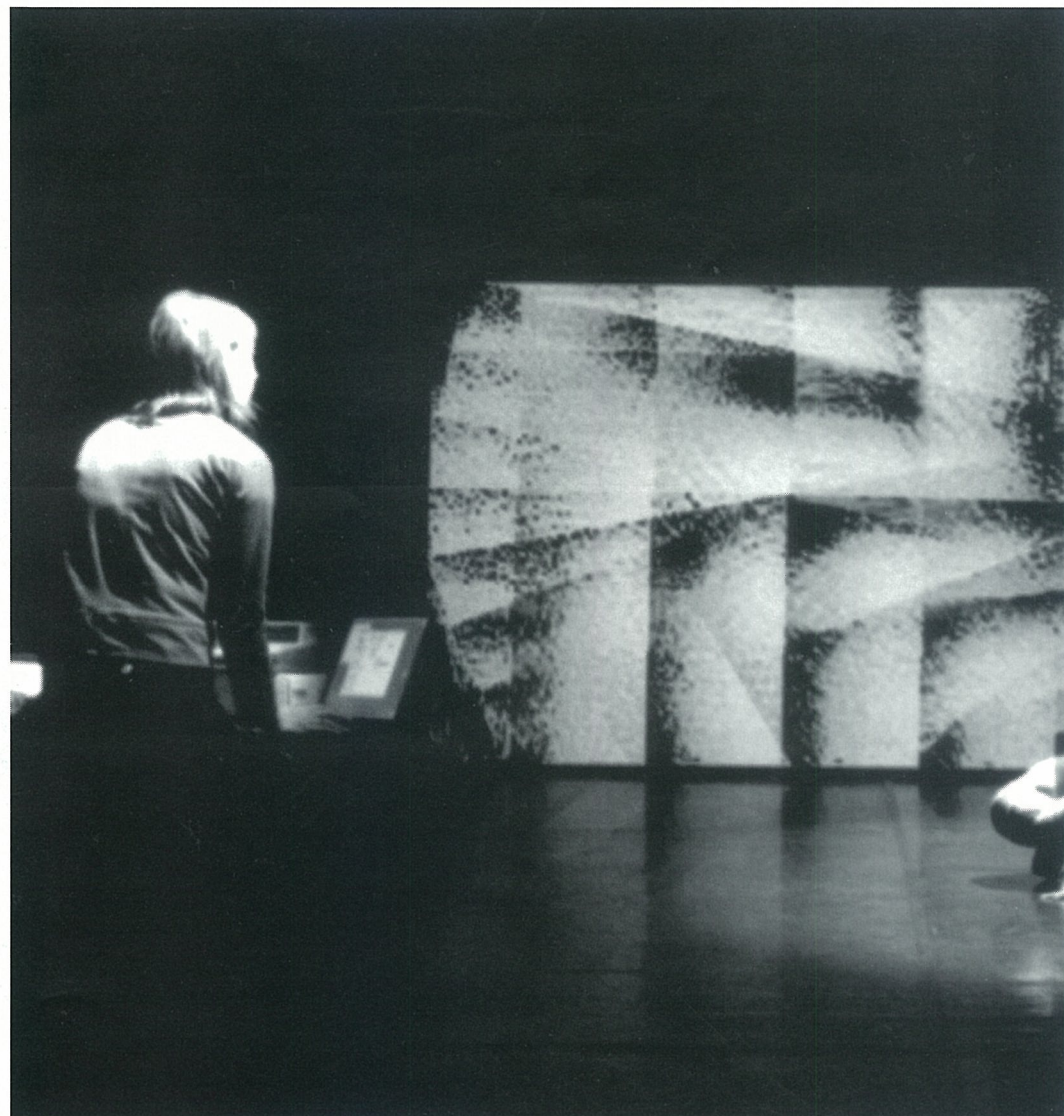
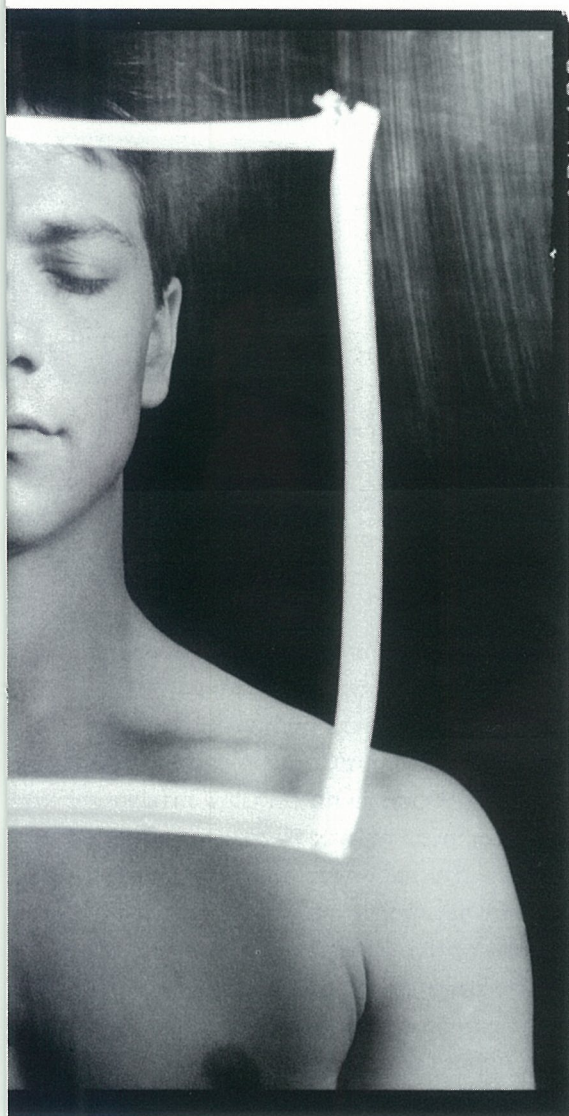
פאן דומה לטרגדיה של הציפור בה אנו צופים בסרט וידיאו, בחלק האמצעי של הטרילוגיה. הציפור כלואה ברשת ובכלוב בין גורדי שחקים ברחוב הומה בעיר גדולה, או במחסן נטוש. אבל שלא כמו פאן, הציפור נלחמת ומצליחה לפרוץ מכלאה ואף לשרוד.

המיוחד והמקורי בטרילוגיה איננו דווקא הנושא, התוכן או הסיפור, אלא אופני הביטוי. אלו בתפקיד פאן הוא דמות גרוטסקית ומטורפת, סוריאליזם במיטבו. הוא כלוא בתוך מחוך, לבוש בחליפה אירופית שחורה עם עניבה ונושא תיק גיימס בונד מפואר, כשצמח ארוכה משתלשלת מראשו הקירח, על מצחו קרניים ארוכות ואיבר ארוך מזדקר לו במקום הנכון. הוא מדדה, מתענה, מקרטע ונופל כשלרגליו נעלי בלט שחורות ענקיות וגבוהות עקבים; פאן הלכוד מנסה ולא ממש מצליח לרקוד 'בלט קלאסי', כשברקע מוקרן נוף פסטורלי של עדר פרות הרועות באחו, לשם יוצאת נפשו. העבודה המקורית הזאת נעה בין קומדיה מטורפת לטרגדיה מכמירת לב.

דילן ניוקומב [Dylan Newcomb] הוא רקדן וכוריאוגרף אמריקאי שהשתקע בהולנד, ורקד שבע שנים בתיאטרון המחול ההולנדי של יירי קיליאן. לימים החליט לפרוש ולצאת לדרך עצמאית. ב-"Rencontres" הוא הציג את הסולו האחרון שלו, "Breath", מתוך טרילוגיה של שלוש

כמו ציור מופשט ולפרקים משקפים את תנועת הרקדנית. התוצאה בכללותה מרהיבה ובנויה לתפארה. כאן אנו זוכים לחוויה רב-חושית עשירה ומלאת דמיון, של תנועה, דימויים וצלילים, העשויה בכשרון רב ובמקצועיות מעולה.

"Other Feature" של ססקיה הולבלינג [Saskia Holbling] מאוסטריה הוא ריקוד, מתוך קבוצה של חמש עבודות שבוצעו בעירום מלא. הריקוד נפתח כשארבע רקדניות מכורבלות כל אחת במקומה על הבמה, ובהדרגה מתפתחת בו תנועה מהירה יותר ומגוונת. הרקדניות יוצאות ונכנסות, כשבמשך כל ההתרחשות אין שום קשר ותקשורת ביניהן. אבל בעבודה הזאת התנועה איננה העיקר. הגוף העירום איננו מוצג כאובייקט ארוטי, אך גם לא כאמצעי לביטוי רגש או אמירה של תוכן. הגוף כשלעצמו משמש מושא לחקירה של התפיסה החזותית והמושגית, על ידי היוצרת והצופה. נבחנות שאלות כמו: איך נראה ונתפס הגוף האנושי כאובייקט נייח ואיך כאובייקט בתנועה? כשרואים את כולו וכשרואים רק חלקים ממנו? כשהוא מוצג ונראה מזוויות ראייה וצילום שונות? בנוסף, משמש הגוף כבן זוג בדואט, בו משתתפים הגוף והאור. משחקי התאורה הם בעוצמות אור שונות ומשתנות, במיקוד ובפיזור האור, בזוויות ובכיוונים בהם האור מושלך על הגופים. כמו כן, משמש

יצירות סולו. מהנאמר בתוכנית ומן הטקסט שבפי הרקדן, אנו למדים שהסולו "נשימה" עוסק בחיפוש אחר האיזון בחיים ואחר פרספקטיבות חדשות. הכוריאוגרף בודק כיצד ניסיון החיים וצבירת ידע גורמים להתפוררות מוסכמות ולערעור הביטחון העצמי. העבודה הבנויה היטב מעוררת עניין וסקרנות כבר מתחילתה, כשאנו רואים את הרקדן העומד וגבו אל הקהל, כולו בחושך ורק אלומת אור ממוקדת על זרועו ועל

הגוף כחומר ביד היוצרת ליצירת דימויים צורניים אסתטיים. אלו [Elu] כוריאוגרף ורקדן דרום אפריקאי העובד עם קולנוענים, הציג טרילוגיה: "Faune II", "Oiseau Casse" ["ציפור שבורה"], "Faune I", "Faune II". לשלושת החלקים נושא משותף: כבלים והמאבק להשתחרר מהם. האל פאון - הוא אל הטבע הפגאני פאן - לכוד בכבלי התרבות העירונית של ימינו ונלחם ללא הועיל להשתחרר מכבליה ולשוב לטבע. הטרגדיה של

רגלו השמאלית. בהמשך, מתפתחת התנועה האיטית של הזרוע והרגל לתנועה של הגוף בחלל, ולבסוף, הרקדן מוצא את שלוותו בשכיבה רוגעת. התאורה הסוריאליסטית מגלה טפח ומסתירה טפחיים במשך רוב הזמן. אך ההברקה ביצירה היא וילון לבן אוורירי ודקיק, שקוף וזוהר מעט, שבתחילת הריקוד קשור בחבילה על התקרה בצידה הימני של הבמה ולאורך הריקוד הוא גולש ונפרש לאיטו לכל אורכו במעין תנועה מדיטיבית, עד שהוא נאסף שוב לערימה זוהרת על הרצפה. מטאפורה לזמן החולף? לקרח נמס? למפל מים ענוג? למסתורין עצמם?

